

RECALL D'ACTIVITATS DIDÀCTIQUES PER A LA PREVENCIÓ D'ABUSOS SEXUALS

Educació Primària

INTRODUCCIÓ

L'abús sexual infantil és un tipus de maltractament molt greu ja que afecta els menors en una etapa de la seva vida especialment vulnerable. L'abús sexual té greus efectes en el desenvolupament personal de l'infant i les seves seqüeles es poden estendre fins a l'edat adulta.

L'article 19 de la Convenció dels Drets dels Infants insta a les administracions a prendre totes les mesures pertinents per protegir els menors contra els maltractaments, l'explotació i els abusos sexuals. Malgrat això, segons el Consell d'Europa, **un de cada cinc menors és víctima de violència sexual.**

És per això que cal tractar aquest problema social des de diferents àmbits: familiar, educatiu, sanitari, etc. En l'àmbit educatiu, s'ha de treballar per la prevenció, donant eines als alumnes per reconèixer, evitar i denunciar una situació d'abús sexual. Amb aquesta finalitat es proposen les activitats següents.

OBJECTIUS DE LES ACTIVITATS

1. Conèixer el propi cos i el dret a la intimitat i la privacitat.
2. Conèixer i identificar què és un abús i un abús sexual.
3. Fer veure la necessitat de trencar el silenci davant de qualsevol situació de maltractament o abús.

ACTIVITAT 1. El teu cos

Descripció de l'activitat

1. El mestre o mestra inicia una conversa amb els alumnes sobre el cos i quines són les parts que normalment portem tapades o destapades. Els pot formular les següents preguntes:

- **Quines són les parts del nostre cos? Resposta oberta**
- **Quines són les parts del nostre cos que portem destapades? El docent pot explicar que les parts que estan destapades (cara, braços, mans, cames, etc.) es considera que són públiques, és a dir que estan a la vista de tothom.**
- **Quines són les parts del nostre cos que cobrim? Per què? El mestre o mestra els farà adonar que hi ha parts del cos que ens tapem per protegir-les del fred, del sol, etc. (cap amb gorres i mocadors; cos amb mànigues, pantalons llargs, guants, etc.). En canvi, d'altres les tapem per motius d'higiene (totes les que cobreix la roba interior).**

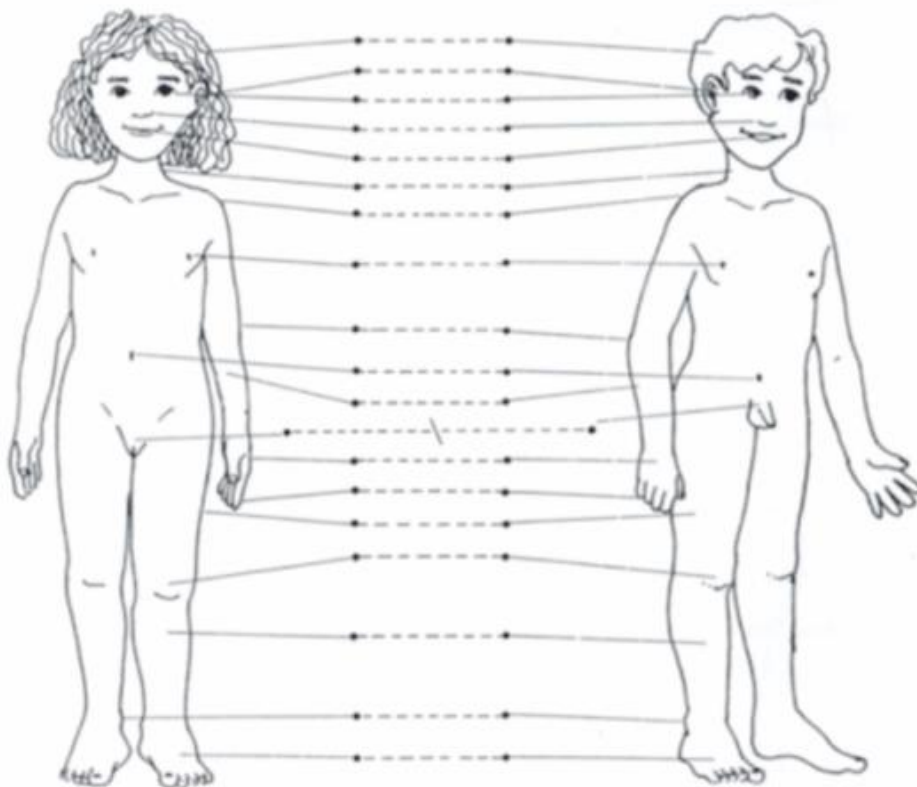
Quines són les parts privades o íntimes? Què vol dir? En primer lloc, el mestre o mestra haurà d'explicar el significat dels conceptes "íntim" o "privat", com allò que pertany a un mateix i on els altres no hi tenen accés. El docent els ha de fer notar que hi ha parts que sempre portem cobertes, com és el cas dels genitals, perquè són íntimes i privades.

Aquestes parts no les exhibim en públic ni la gent les ha de veure o tocar sense el nostre permís. Cal també que els faci adonar que les parts privades poden ser diferents segons la cultura; per exemple, a les tribus amazòniques no cobreixen les mateixes parts del cos que nosaltres (porten els pits descoberts), als països àrabs les dones acostumen a tapar-se també els cabells, etc. També els ha de fer veure que hi ha circumstàncies excepcionals com, per exemple, quan estem malalts i anem al metge o a l'hospital, en què pot passar que els professionals no només ens demanin despullar-nos, sinó que també hagin de tocar aquestes parts íntimes perquè necessitin cura.

2. A continuació, els alumnes omplen individualment una fitxa per situar correctament els noms de les diferents parts del cos.

Fitxa 1

Escriu el nom de les parts del cos

Imatge extreta de la guia "Ep! No badis" per a la prevenció de l'abús sexual i altres maltractaments infantils. Autors: José M. Alonso Varea, Pere Font i Cabré i Asun Val Liso

3. Es posen en comú les respostes que han donat els alumnes, remarcant els noms apropiats per a cadascuna de les parts. És convenient fer-los observar que el cos és molt valuós, doncs ens acompanyarà tota la vida. Per aquesta raó, l'han de cuidar i preservar-lo de qualsevol cosa que el pugui fer mal.
4. A continuació, el mestre o mestra iniciarà una conversa sobre com el cos ens serveix per expressar emocions cap a les altres persones amb les següents preguntes:
 - **Per què creieu que les persones ens fem petons o ens abracem?** *El docent els ha d'explicar que hi ha diferents maneres d'expressar l'afecte. Amb el cos també podem dir coses a les persones que estimem, i expressar sentiments i emocions (alegria, consol, acompanyament) amb petons, carícies o abraçades.*
 - **Quines són les persones que més sovint us fan demostracions d'afecte?** *El mestre o mestra pot fer-los notar que, generalment, amb la família i les persones properes (amics, veïns, coneguts) ens fem petons o abraçades.*
 - **Què sentim quan ens acaricien o ens fan petons?** *Resposta oberta. El docent ha de fer adonar als alumnes que cadascú pot viure de manera diferent les demostracions d'afecte dels altres, que no ens ha de resultar estrany que hi hagi diversitat d'opinions al respecte: pot ser que ens agradin però no sempre ens vinguin de gust, també pot dependre de la situació, de la persona, de com ens trobem, etc.*
5. Seguidament, en grups de 4 o 5 alumnes, omplen una fitxa sobre les situacions que consideren que és habitual i normal que altres persones els puguin tocar, acariciar, fer petons...

Fitxa 2

Feu una llista de les situacions que considereu habituals en què altres persones us poden fer carícies, petons, abraçades o tocar-vos, bé per mostrar-vos el seu afecte o bé per tenir cura del vostre cos.

Qui i en quina situació?

Fitxa 2

Orientacions per al mestre/a

Feu una llista de les situacions que considereu habituals en què altres persones us poden fer carícies, petons, abraçades o tocar-vos, bé per mostrar-vos el seu afecte o per tenir cura del vostre cos.

A continuació, a tall d'exemple, s'ofereix un llistat amb algunes situacions que podrien proposar els alumnes i les reflexions oportunes per al docent.

Qui i en quina situació?
<p>Els pares m'abracen per felicitar-me quan ajudo al meu germà a fer els deures.</p> <p><i>El mestre o mestra els farà reflexionar sobre el fet que els pares valoren el seu esforç i els demostrin el seu afecte d'aquesta manera, amb petons, abraçades, etc.</i></p>
<p>Els avis m'ajuden a dutxar-me al vespre, quan dormo a casa seva.</p> <p><i>El mestre o mestra ha de fer adonar als alumnes que les persones de referència poden ser diferents per a cadascú; en alguns casos seran els pares els que ajudin a la dutxa, però també poden ser els avis, els tiets, etc. o la persona que en tingui cura habitualment.</i></p>
<p>El mestre em consola quan caic al pati de l'escola i em faig mal.</p> <p><i>El mestre o mestra els farà adonar que, a banda de curar la ferida que es puguin fer, també és normal que davant del seu sentiment de tristesa o dolor, el pugui consolar amb una abraçada, un petó a la galta, etc. com una manera d'expressar el seu afecte.</i></p>
<p>La metgessa em toca diferents parts del cos quan em fa una revisió.</p> <p><i>El mestre o mestra els farà veure que hi ha circumstàncies excepcionals com, per exemple, quan necessitem cura d'alguna part del nostre cos en què el contacte físic és necessari.</i></p>
<p>L'entrenador em passa el braç per l'espatlla per animar-me quan no he aconseguit superar la marca que m'havia proposat</p> <p><i>El mestre o mestra els comentarà que per encoratjar i animar una persona davant d'una dificultat, a més de fer-ho verbalment, és positiu fer-ho amb una abraçada, una encaixada de mans, etc.</i></p>

ACTIVITAT 2. Els abusos

Descripció de l'activitat

1. Com a introducció, el mestre o mestra llegirà en veu alta un fragment del conte "[Crida ben fort, Estela](#)" de Bel Olid. També pot optar per escoltar la lectura del conte "[Crida ben fort, Estela](#)" de la veu de Lluís Homar.

Crida ben fort, Estela

Una altra cosa que li agrada és anar a dinar a casa els avis els diumenges, perquè l'àvia sempre li fa truita de patates amb croquetes, que és el seu plat preferit, i a casa els pares mai no tenen temps de passar-se tanta estona a la cuina. Fins fa poc també li agradava jugar amb el tiet Anselm, que li feia trucs de màgia amb les cartes i li explicava contes divertits, però últimament ha començat a fer coses estranyes i ja no li agrada gens. La tanca amb ell a l'habitació mentre els grans xerren al menjador, li treu la roba i li fa unes pessigolles molt estranyes per tot els cos, fins i tot per llocs tan amagats que ni tan sols ella no els coneix.

Bel Olid
Fino Editorial

2. A continuació, es proposen unes qüestions que els alumnes han de respondre en petit grup, donant temps primer per pensar-les de manera individual. Després es farà una posada en comú amb tot el grup.

Fitxa 3

Contesteu aquestes qüestions en relació amb el conte:

- **Què li passa a l'Estela?**
- **Com se sent l'Estela?**
- **Trobeu alguna cosa estranya en aquesta situació?**
- **Què creus que hauria de fer l'Estela?**
- **I tu, què faries?**

Fitxa 3

Orientacions per al mestre/a

Contesteu aquestes qüestions en relació al conte:

Cal que el docent faciliti la participació de tots els nens en la posada en comú.

- **Què li passa a l'Estela?** És important que el mestre o mestra ajudi als nens a descobrir en el relat de l'Estela una situació incòmoda i no adequada, recordant les activitats anteriors en què s'ha tractat el tema del cos, de qui i com ens pot abraçar o tocar.
- **Com se sent l'Estela?** Se sent desconcertada, no li agrada gens el que darrerament li fa el tiet Anselm.
- **Trobeu alguna cosa estranya en aquesta situació?** El mestre o mestra ha de fer adonar els alumnes que el tiet Anselm, aprofitant-se de la confiança de l'Estela, crea una situació (la tanca amb ell a l'habitació, li treu la roba i li fa unes pessigolles en parts íntimes), que violenta la nena, ja que atempta contra la seva intimitat i privacitat, a més de provocar en ella sensacions desagradables: desconcert, incomoditat, rebuig...
- **Què creus que hauria de fer l'Estela?** Resposta oberta. El mestre o mestra ha de reforçar la idea que l'Estela hauria de negar-s'hi, que les parts íntimes i privades ningú té dret a tocar-les (només en les situacions esmentades a l'activitat anterior). Per tant, cal dir-li al tiet que no vol que li faci aquestes coses i explicar-ho als pares o a algun adult de confiança.
- **I tu, què faries?** El mestre o mestra ha de fixar-se en les respostes dels alumnes per si canvien un cop la situació es personalitza. Ha de fer-los adonar que davant d'una situació així hem de dir "No". També els ha de fer reflexionar sobre la importància d'explicar-ho sempre a la mare, al pare o a alguna persona de confiança, independentment que hagin sabut o no donar la resposta adequada.

3. En la següent activitat el docent proposa reflexionar sobre el concepte d'abús en un sentit ampli, les emocions que genera i com podem actuar, a partir del visionat del curt "[No penso callar](#)" (4'33"). Es farà un primer visionat del curt i tot seguit el mestre o mestra pot formular preguntes com:

- **Què estan fent els nens en aquest vídeo?** Estan pintant.
- **Què diu i què fa l'adult?** Els diu que un dels colors que han utilitzat (aleatòriament segons el que més ha fet servir el nen o nena) no es pot fer servir i tapa totes les zones del dibuix que són d'aquell color, fins que al final tapa completament el dibuix amb una roba negra.

- **En aquesta situació s'està donant un abús? Qui abusa?** Sí, és un abús de poder per part de l'adult, que els fa coses que no els agraden sense tenir-los en compte, només pel fet que és gran i mana.
- **Com se senten els nens?** Desconcertats, tristos, enfadats
- **Què fan els nens?** Expressen el seu descontent, reivindiquen que ningú ha de fer les coses perquè sí, el seu dret a dir "No", sempre amb respecte i d'una manera assertiva, argumentant el que diuen. Finalment, li demanen que tregui la roba negra de sobre el dibuix. Alguns, fins i tot, la treuen ells.
- **I tu, què faries?** Resposta oberta. Prendrem nota de les diferents opcions.

No Penso Callar

El mestre o mestra ha de destacar les següents idees clau:

- Un abús és una situació en què una persona tracta malament o de manera injusta una altra, fent un mal ús del poder, de l'autoritat o de la confiança.
- Què podem sentir davant l'abús? Sorpresa, desconcert, ràbia, hostilitat, tristesa, confusió, disgust... És important que aprenguin a escoltar el propi cos.
- Què podem fer? No fer res, quedar-nos parats, plorar, cridar, enfadar-nos i marxar, **DIR QUE NO.**

4. Tot seguit, el docent reprèn el conte de l'Estela i fa adonar els alumnes que descriu una situació d'abús per part del tiet, perquè aprofita la confiança per fer-li pessigolles en un lloc que considerem íntim i privat. El mestre o mestra proposa una activitat per tal d'ajudar els nens a distingir quan una mostra d'afecte es pot convertir en una situació d'abús. Els alumnes la complementaran individualment i després es compartirà en grup.

Fitxa 4

Ja hem parlat de les mostres d'afecte (petons, carícies, abraçades..) i també de qui ens les fa i com ens fan sentir. De vegades, segons qui ens fa un petó o qui ens acarona, ens podem sentir una mica incòmodes o desconcertats, però és important que sapiguem distingir les mostres d'afecte de les situacions d'abús.

Per això us proposem **classificar** les situacions següents en la capseta corresponent:

1. La mare m'abraça quan arribo de l'escola.
2. El pare em fa un petó abans d'anar a dormir.
3. Un adult em toca el cul a l'autobús.
4. La tieta em fa pessigolles i no puc parar de riure.
5. El meu cosí gran m'ofereix llaminadures si li deixo fer-me petons i carícies.
6. Una persona gran em diu grolleries a cau d'orella.
7. La meva germaneta i jo ens banyem juntes a la banyera.
8. Una senyora que no conec vol ajudar-me a treure'm el banyador en el vestuari de la piscina.
9. Una companya d'esport em toca sovint quan ens dutxem i em demana que no digui res.
10. L'avi em dóna la mà quan passegem.

Afecte

Abús

- Una mostra d'afecte es pot convertir en un abús? Què ha de passar?

ACTIVITAT 3. El dret a dir “NO”

Descripció de l'activitat

1. El mestre o mestra comença la sessió explicant l'**article 19** de la Convenció dels Drets dels Infants, sobre la protecció contra l'abús i els maltractaments *“Les autoritats han de protegir-te dels maltractaments, els abusos i la violència, i també dels que vinguin dels teus pares o responsables legals”*. Segons l'edat dels alumnes, el docent pot fer servir el llibre [Les tres bessones i els drets de la infància](#), de l'Ajuntament de Barcelona, o la versió adaptada per a joves de la [Convenció dels drets dels infants](#), d'UNICEF.
2. A continuació, el mestre o mestra inicia una conversa a partir de les següents preguntes:
 - **Què passa si algú ens fa alguna cosa que no ens agrada o que ens fa mal?** *El mestre o mestra ha de fer reflexionar els alumnes sobre el fet que no hem de permetre que ningú ens faci mal, que hem d'aprendre a expressar la nostra opinió, en especial en aquelles coses que no ens agraden.*
 - **Hem de deixar que un amic o amiga ens faci mal o ens digui coses lletges?** *El docent pot incidir en la idea que els amics no es fan mal ni es diuen coses que fan mal, sinó que es tracten bé i es cuiden mútuament. Si un amic fa alguna cosa que no ens agrada, li hem de dir que no està bé.*
 - **I si és un adult?** *El mestre o mestra ha de fer veure als alumnes que aquesta actitud de dir el que no els agrada també l'han de tenir amb els adults. Si alguna situació no els agrada o els fa sentir malament, han de poder dir la seva opinió a l'altra persona, han de poder dir “NO”. El docent ha d'insistir en el fet que ningú té dret a obligar una altra persona a fer alguna cosa contra la seva voluntat.*
 - **Davant d'aquestes situacions, sabem dir sempre que no?** *El mestre o mestra pot fer veure als alumnes que, de vegades, tothom es pot trobar en situacions en què, encara que ens fan mal, no sabem dir “no” o ens costa fer-ho.*
 - **Què creieu que podem fer, si no sabem dir “NO”?** *Resposta oberta. El docent ha de prendre nota de les opcions que els alumnes plantegen, abans d'oferir altres estratègies, com ara marxar, demanar ajuda, etc.*

3. Tot seguit, el mestre o mestra incideix en el fet que en determinades situacions tenim el dret a dir “NO” i que cal saber identificar aquestes situacions. A continuació, el docent proposa una fitxa per treballar aquesta classificació. Primer cal clarificar bé els criteris, per tal que els alumnes puguin valorar les situacions donades. Es proposa que les analitzin, primer de manera individual, després en petit grup i, finalment, fer una posada en comú en gran grup.

Fitxa 5

- **Llegeix** les següents raons o arguments per saber si en una situació pots negar-te a fer alguna cosa.
 - No puc dir que NO quan puc fer-me mal
 - No puc dir que NO quan estic en una situació de perill
 - No puc dir que NO quan algú altre pot fer-se mal
 - No puc dir que NO quan, malgrat alguna cosa no m'agrada o no em ve de gust fer-la, és convenient per a la meva salut, per a la meva educació...
- **Valora** aquestes situacions segons si pots negar-te a fer-les o no. Primer, fes-ho de manera individual, després comparteix la teva opinió amb els companys del teu grup.

	Puc negar-me?	Per què?
M'he fet un tall molt gros a la mà i els pares em volen dur al metge perquè potser m'han de posar uns punts per tancar la ferida. A mi em fa molta por i no vull anar-hi.		
El meu germà em demana que digui als pares que s'ha quedat a la biblioteca de l'escola, encara que jo sé que anirà al parc a jugar.		
El meu amic em demana que esperem que el semàfor estigui en verd per creuar el carrer, encara que no veiem cap cotxe.		
Un amic em diu que salti una tanca per recuperar la pilota que se'ns ha penjat a casa d'uns veïns. És força alta, però no vull que pensi que sóc un covard.		
Un veí em diu que abans de tornar a casa de l'escola passi per casa seva a veure un joc nou que té, i que no avisi els pares perquè serà només un moment. En realitat no hi vull anar, però em sap greu dir-l'hi perquè li fa molta il·lusió.		
He anat amb un tiet a comprar-me roba. A l'hora d'emprovar-me-la, vol entrar amb mi al vestidor, però em fa vergonya que em vegi en roba interior.		

Fitxa 5

Orientacions per al mestre/a

- **Llegeix** les següents raons o arguments per saber si en una situació pots negar-te a fer alguna cosa.
 - No puc dir que NO quan puc fer-me mal
 - No puc dir que NO quan estic en una situació de perill
 - No puc dir que NO quan algú altre pot fer-se mal
 - No puc dir que NO quan, malgrat alguna cosa no m'agrada o no em ve de gust fer-la, és convenient per a la meva salut, per a la meva educació...

L'última raó o argument pot resultar més difícil d'aplicar, i cal que el mestre o mestra la clarifiqui, fent adonar als alumnes que hi ha situacions en què no ens podem negar encara que no ens agradin o no ens vinguin de gust. Per exemple, quan els han de posar una vacuna o han de prendre un medicament. També els pot fer adonar que aquesta raó també s'ha d'aplicar a la inversa; és a dir, que no sempre podem fer coses encara que ens agradin o ens vinguin de gust. Per exemple, no podem menjar sistemàticament llaminadures, no podem passar tota la nit jugant, etc

- **Valora** aquestes situacions segons si pots negar-te a fer-les o no. Primer, fes-ho de manera individual, després comparteix la teva opinió amb els companys del teu grup.

	Puc negar-me?	Per què?
M'he fet un tall molt gros a la mà i els pares em volen dur al metge perquè potser m'han de posar uns punts per tancar la ferida. A mi em fa molta por i no vull anar-hi.	NO	<i>No puc dir que NO quan, malgrat alguna cosa no m'agrada o no em ve de gust fer-la, és convenient per a la meva salut, per a la meva educació... En relació amb la salut, de vegades hi ha coses que no ens agraden, però són necessàries. Determinades ferides cal cosir-les perquè es curin bé, perquè estan en llocs complicats o perquè són molt grans.</i>
El meu germà em demana que digui als pares que s'ha quedat a la biblioteca de l'escola, encara que jo sé que anirà al parc a jugar.	SI	<i>Sí. puc negar-me perquè no haig de dir mentides als pares i és el meu germà qui ha demanat-los d'anar al parc enlloc de la biblioteca.</i>
El meu amic em demana que esperem que el semàfor estigui en verd per creuar el carrer, encara que no veiem cap cotxe.	NO	<i>No puc dir que NO quan estic en una situació de perill. Encara que no veiem cap cotxe no vol dir que no pugui aparèixer cap mentre creuem. Creuar un semàfor en vermell pot resultar perillós.</i>

Un amic em diu que salti una tanca per recuperar la pilota que se'ns ha penjat a casa d'uns veïns. És força alta, però no vull que pensi que sóc un covard.	SI	<i>Sí, puc negar-me perquè pot ser perillós i puc prendre mal. De fet, no ho hem de fer cap dels dos. Caldria trobar una altra alternativa.</i>
Un veí em diu que abans de tornar a casa de l'escola passi per casa seva a veure un joc nou que té, i que no avisi els pares perquè serà només un moment. En realitat no hi vull anar, però em sap greu dir-l'hi perquè li fa molta il·lusió	SI	<i>Sí, puc negar-me si no em ve de gust, però he de trobar maneres de dir-l'hi sense ferir els seus sentiments. A més, no hauria d'anar sense avisar els pares, encara que sigui una estona curta.</i>
He anat amb un tiet a comprar-me roba. A l'hora d'emprovar-me-la, vol entrar amb mi al vestidor, però em fa vergonya que em vegi en roba interior.	SI	<i>Sí, puc negar-me perquè tothom té dret a la seva intimitat. Hauria de trobar la manera de dir-li que no. Si és possible, ho diré sense que s'ofengui ni s'enfadi, però és important que li digui que no.</i>

És important que el docent promogui el debat entre els alumnes sobre com aplicar els criteris a l'hora d'accedir a fer algunes coses o negar-nos-hi.

4. El mestre o mestra proposa una altra situació referent a fer petons a altres persones, en què, de vegades, ens sentim obligats a fer-ne o a rebre petons de persones amb qui no tenim confiança. Es proposa fer una conversa a partir de les següents preguntes:
- **Per què ens fem petons?** *A la nostra cultura, són una manera de demostrar afecte i estimació; els fem quan estem contents, quan volem demostrar agraïment, quan ens felicitem, quan ens consolen, etc.*
 - **Qui es fa petons?** *El mestre o mestra pot normalitzar les respostes dels alumnes, ja que poden haver-hi situacions familiars ben diverses amb relació als petons o al contacte físic.*
 - **Tots els petons són iguals?** *Hi ha diferents tipus de petons i no tots són apropiats si som nens. Segons la relació de les persones, els petons són diferents.*
 - **A tot arreu ens fem els petons de la mateixa manera?** *És un tema cultural. En altres cultures no se'n fan tants o pot ser que se'n facin més o a altres parts del cos; per exemple, a Rússia es fan tres petons, al Japó es fan petons al coll o a les mans, però mai als llavis...*
5. Continua la sessió amb la lectura del conte "Ni un besito a la fuerza". Amb alumnes més petits es pot passar la [versió del conte amb imatges](#). Amb alumnes més grans, el docent pot llegir-lo o demanar a un alumne que ho faci.

Ni un petó a la força

Hi ha taaaants petons! Hi ha petons de bona nit, o petons de simple alegria per un regal. Hi ha petons per curar-te si et fas mal. Hi ha petons perquè sí, perquè algú t'estima.

També es fan petons sense tocar:

per exemple, petons de paper en una carta
o petons que es bufen i s'envien per l'aire.

No tothom es fa petons amb la boca:

la gent esquimal es fa petons amb el nas.

Els petons són gairebé sempre agradables i produeixen sensacions estupendes.

També hi ha petons que fan sensacions rares, de vegades, fins i tot, fan fàstic.

T'han fet alguna vegada un petó tan fort a l'orella que després no hi senties gens?

O... coneixes la sensació de les llepades i petons d'un gos amb el nas moll i fred?

Tu pots escollir.

Potser vol fer-te un petó algú que no et cau bé. Aleshores li pots dir que **NO**.

O potser vol que li facis un petó algú que no et cau bé. Però si no et ve de gust en aquell moment, també li pots dir **NO**.

Pot ser que l'altra persona no ho entengui o li sembli malament. Però **TU** pots decidir quan i a qui fas petons.

Tu tens dret a decidir. Pots dir NO.

Traducció del conte "Ni un besito a la fuerza" de Marion Mobes. Editorial Maite Canals

6. A continuació, es fa una conversa a partir de les següents preguntes:

- **Us agraden els petons?** *El mestre o mestra ha de remarcar que respecte dels petons, no a tothom els agraden, o no sempre vénen de gust.*
- **Sempre ens ve de gust fer-ne o que ens en facin?** *Resposta oberta*
- **Hem de respectar que una persona no vulgui rebre un petó o una carícia?** *El docent ha de reforçar la idea que sempre hem de respectar i no imposar les mostres d'afecte.*
- **I vosaltres, si no voleu que us facin un petó o una abraçada, què feu?** *Els alumnes haurien de poder respondre que tenen el dret a negar-s'hi, a dir "NO", sense que això vulgui dir que estimin menys l'altra persona, ni els faci sentir malament. El mestre o mestra pot oferir algunes estratègies: dir "no", tantes vegades com calgui, d'una manera assertiva; si l'altra persona no ho entén, separar-se, marxar, córrer; si sol no me'n surto, buscar ajuda i explicar-ho a algú que em pugui ajudar: família, mestres, amics.*

7. Es proposa acabar la sessió fent una activitat plàstica per reforçar el dret a dir "NO". El format final pot variar, segons les característiques del grup: convertir-ho en una agulla per penjar a la jaqueta, un imant per posar a la cuina, una làmina per emmarcar i penjar a l'habitació, etc.

ACTIVITAT 4. No callis. I si no pots, demana ajuda

Descripció de l'activitat

1. El mestre o mestra llegeix un altre fragment del conte de l'Estela i planteja als nens qüestions sobre el que explica la nena.

Crida ben fort, Estela

El primer cop que el tiet Anselm va fer-ho, quan ella li va preguntar per què li treia la roba, ell va dir-li que era la seva neboda preferida i que se l'estimava molt, i que aquell joc era el joc més secret de tots. Com que l'Estela era la neboda que més s'estimava, havia de fer-li cas i guardar-li el secret. L'Estela no acabava d'entendre aquell joc tan desagradable, perquè se suposa que els jocs han de ser divertits, però no volia fer enfadar el tiet Anselm, així que callava i s'aguantava.

Bel Olid
Fineo Editorial

- **El tiet Anselm li demana a l'Estela que guardi el secret. Què és un secret? Un secret és alguna cosa que no expliquem als altres. El secret pot ser només nostre o bé un secret compartit amb altres persones.**
 - **Com creus que se sent l'Estela? El mestre o mestra recollirà les emocions i sentiments que aportin els nens: tristesa, enuig, por, culpa, desconcert (no entendre perquè algú que l'estima li fa coses desagradables), confusió, incomodatat...**
 - **Per què creus que calla, s'aguantava i no li explica a ningú? El docent destacarà alguns motius. Per exemple, perquè ho diu el tiet Anselm que és un adult i no el vol fer enfadar; perquè el tiet li ha dit que se l'estima i és la seva neboda preferida i no el vol defraudar; perquè té por que si ho diu no la creguin perquè el tiet és l'adult i ella la petita. En resum, apareixen dos sentiments clau: la por i la culpa. Hem de fer veure als nens que en aquest cas, malgrat que el tiet sigui un adult, està fent un abús de poder, (s'aprofita de ser el tiet) i que també està fent xantatge emocional (juga amb els seus sentiments).**
 - **Què pot passar si l'Estela no explica el que passa amb el tiet Anselm? Els nens faran les seves aportacions i el mestre o mestra en farà el resum destacant el fet que el més probable és que, si no diu res, la situació continuï i cada vegada se senti pitjor.**
2. El mestre o mestra recordarà als nens que el tiet Anselm li demana a l'Estela que li guardi el secret i els plantejarà si hi ha secrets que es poden guardar i secrets que no. A

continuació, per reforçar la idea que hi ha secrets que no es poden guardar, el docent proposarà als nens que facin una fitxa en què hauran d'assenyalar quins secrets creuen que es poden guardar i quins no. Per acabar, el mestre o mestra demanarà als nens que pensin en una conseqüència que pot tenir guardar secrets de coses que no volem que passin .

- ***Hi ha secrets que sí es poden guardar i secrets que no? Quins secrets no es poden guardar?*** El mestre o mestra ha de fer veure als nens les diferències entre guardar el secret d'alguna cosa positiva, que pot ser una sorpresa per a una altra persona, i un secret que ens fa sentir malament, perquè amaguem coses lletges o que no ens agraden o perquè algú ens obliga a no explicar alguna cosa. Aquests secrets no es poden guardar.

Per tancar l'activitat, el mestre o mestra farà incidència en el fet que no hi ha secrets bons i secrets dolents, sinó situacions que podem guardar en secret i altres que no convé perquè no estan bé, no ens agraden o, fins i tot, ens fan mal.

Fitxa 6

- Assenyala quins secrets creus que es poden guardar i quins no.

Es pot guardar...	SI	NO
1. Heu anat a comprar un regal d'aniversari per a la teva germana i la mare et demana que no l'hi diguis.		
2. Una coneguda de la família et proposa fer-te un regal especial si li fas unes carícies i no ho expliques a ningú.		
3. Un company del teu germà gran t'ha dit i fet coses que a tu no t'agraden i et demana que guardis el secret.		
4. A la Laia, la teva millor amiga, li agrada algú de la classe i et demana que sigui el vostre secret.		
5. Agafes el telèfon a casa i una veu et demana les teves dades: nom, adreça i hora en què pot venir a portar-te un premi que has guanyat, i insisteix que estiguis sol i que guardis el secret.		
6. Estàs connectat a Internet i una persona desconeguda et demana que li ensenyis una part íntima i privada del teu cos i que no ho diguis a ningú.		
7. La mare sempre et diu que no jugueu amb la pilota a casa, però avui li has passat al teu germà i, sense voler, heu trencat un gerro i heu decidit guardar el secret.		
8. Un amic de la família t'ha demanat que li donis unes fotos teves de l'estiu passat que estàs en banyador, però que no ho expliquis a ningú. Això serà el vostre secret.		
9. La tieta t'ha trucat per demanar-te fotos de la mare per fer-li un àlbum de regal i et demana que no l'hi diguis.		
10. Una persona desconeguda t'ensenya els genitals i et demana que no ho expliquis a ningú.		

- Què pot passar si guardem el secret d'una cosa que no està bé, no ens agrada o, fins i tot, ens fan mal?

Fitxa 6

Orientacions per al mestre/a

- Assenyala quins secrets creus que es poden guardar i quins no.

Es pot guardar...	SI	NO
1, 4, 9	X	
2, 3, 5, 6, 7, 8, 10		X

- **Què pot passar si guardem el secret d'una cosa que no està bé, no ens agrada o, fins i tot, ens fan mal?**

Que continuï passant, que cada vegada la situació sigui més complicada, que segueixi tenint por, que segueixi tenint sentiment de culpa, que la descobreixin i la renyin per no haver-ho dit abans...

El mestre o mestra insistirà en el fet que hi ha situacions que mantenir-les amagades, que siguin secretes, ens genera sentiments desagradables i podria, fins i tot, ser perillós. Per això, és important explicar les coses als pares, als mestres o a algú de confiança.

3. El mestre o mestra explica als nens que, de vegades, les persones no expliquem les coses i tenim secrets perquè ens sentim culpables. En primer lloc, preguntarà si s'han sentit culpables alguna vegada i que expliquin quan.
 - **Alguna vegada heu tingut sentiment de culpa?** El mestre o mestra farà notar als nens que tots ens sentim culpables alguna vegada i que és important parlar-ne per intentar trobar què és el que ens genera aquest sentiment i poder fer alguna cosa. Així, a més de sentir-nos millor per haver-ne parlat, podrem trobar ajuda, per exemple, per evitar que ens torni a passar.
 - **Quan us heu sentit culpables?** Els nens poden explicar situacions ben diverses: quan no fan les coses ben fetes, quan enganyen, quan piquen algú... El docent destacarà que no tothom se sent culpable per les mateixes coses ni amb la mateixa intensitat i que és important ser responsables, d'aquesta manera podrem evitar en molts moments sentir-nos culpables. Assumir la responsabilitat del que fem pot tenir conseqüències negatives com, per exemple, que algú s'enfadi amb nosaltres, però també positives, com aprendre a fer les coses millor i sentir-nos bé amb nosaltres mateixos.
4. A continuació, proposarà omplir una fitxa que conté situacions en què els nens han de respondre si se sentirien culpables o no, i per què.

Fitxa 7

Et sentiries culpable si....	Per què?
T'enfades amb la teva germana i li estripes els deures.	
Li dius al pare que ja tens els deures fets i no és veritat.	
Una senyora al metro et toca el cul.	
T'ha caigut un gerro a terra i s'ha trencat, però l'amagues i no ho dius a la mare.	
Estàs amb un amic dels pares a casa i a l'acomiar-se et fa un petó al llavis.	

Fitxa 8. La culpa

Et sentiries culpable si....	Per què?
T'enfades amb la teva germana i li estripes els deures.	<i>Sí, perquè sóc jo qui no ha actuat bé. Encara que m'enfadi no haig de venjar-me.</i>
Li dius al pare que ja tens els deures fets i no és veritat.	<i>Sí, perquè sóc jo qui no ha actuat bé. Encara que potser el pare s'enfadarà, no he de dir mentides.</i>
Un senyor al metro et toca el cul.	<i>No, perquè qui no ha fet bé les coses és l'adult, però ho haig de dir als pares o a un adult de confiança, com pot ser el mestre o mestra.</i>
T'ha caigut un gerro a terra i s'ha trencat, però l'amagues i no ho dius a la mare.	<i>Sí, perquè el gerro l'he trencat jo. La mare potser s'enfadarà, però jo l'hi haig de dir i assumir les conseqüències.</i>
Estàs amb un amic dels pares a casa i a l'acomiar-se et fa un petó al llavis.	<i>No, perquè qui no ha fet bé les coses és l'adult, però ho he de dir als pares o a un adult de confiança, com pot ser el mestre o mestra.</i>

És important que el docent faci veure als nens que hi ha situacions en què som responsables del que passa, per exemple si transgredim una norma o diem una cosa que no és veritat, i altres en què els responsables són altres persones i, per tant, nosaltres no hem de sentir-nos culpables del que passa.

5. Un altre element que pot fer que no expliquem determinades situacions que no haurien de ser secrets és la por. El mestre o mestra proposarà als nens fer un **cercle de diàleg** per parlar de **les pors**. Introdueix l'activitat posant de manifest que totes les persones tenim

pors i que en el cercle es parlarà de quines són les nostres pors. A continuació, es descriu la dinàmica:

- Disposats en cercle, tots els alumnes expressen una de les seves pors. El mestre o mestra, que també participarà en el cercle, serà l'últim a parlar per no condicionar-los. Prendrà nota primer en un full i després a la pissarra. És molt important insistir en el fet que no es farà cap mena de comentari ni de judici. Cal ser curiosos i respectuosos per facilitar que es pugui parlar de les pors obertament, doncs prendre consciència de les pors permet treballar-les.
- Es llegeix la llista de pors en veu alta i cada nen o nena aixeca la mà i diu “meva” si sent com a pròpia la por de què s'està parlant, encara que no l'hagi proposada. S'aniran posant senyals al costat de cada “por”.

El mestre o mestra posarà en evidència que moltes pors són compartides mentre que altres no, i que “no hem de tenir por de tenir por”. La por és una reacció lògica davant d'allò que considerem un perill, a més és una emoció bàsica que ens pot ajudar a estar més atents i prendre precaucions, però té una connotació clarament negativa quan ens bloqueja i ens impedeix actuar. Tenir por és normal, però hem de vèncer-la i actuar.

Recursos

Crida ben fort Estela

[Conte](#) de Bel Olid a partir del que s'ha fet [l'Activitat 2](#) d'aquest document

[Versió en català](#) del text del conte

[Versió del conte de l'espectacle](#) dirigit per Lídia Pujol amb Lluís Homar i Carlota Alzina.

Clara y su sombra <http://www.claraysusombra.com/>

Es tracta d'un conte per a nens i nenes a partir de 3 anys amb recursos per la prevenció i detecció de l'abús sexual infantil. El [lloc web](#) és un manual pedagògic amb eines per a que els adults puguin parlar del tema amb els infants a través del conte.